

ВІСНИК ЦЕНТРУ

Стан економічної статистики в Україні

Державний комітет статистики України докладає чимало зусиль, щоб запровадити міжнародні стандарти в українській статистиці. Проте результатів цієї роботи не було широко представлено. До цього часу не створено системи оприлюднення методології укладання статистики. Через таку непрозорість знижується довіра користувачів до української статистики. В дослідженні "Економічна статистика в Україні" експерти Центру поставили собі за мету проаналізувати українську статистику з точки зору її користувачів. Результати аналізу опубліковано в новому числі журналу Центру "Перспективні дослідження", яке виходить друком цього тижня. Головні тези дослідження наведено далі

Користувачі та укладачі статистики

Економічна статистика — це збирання, впорядкування та інтерпретація розрізнених кількісних даних, що стосуються до економічних явищ. Продуктом статистики є сукупність узагальнених показників, які дають змогу стежити за станом цілої економіки та її окремих секторів. Діяльність у сфері статистики передбачає також формулювання висновків щодо розвитку країни, які належить брати до уваги, аналізуючи, обговорюючи й ухвалюючи рішення.

Споживачами статистики є уряд, бізнес та громадськість. Уряд користується статистичними даними в процесі вироблення державної політики, оскільки така інформація дає змогу розуміти тенденції розвитку економіки.

Представникам бізнесу статистичні висновки щодо потенціалу економічного розвитку допомагають приймати інвестиційні рішення. Громадськість потребує статистичних даних для ґрунтовного обговорення суспільних проблем.

Місія статистичної агенції — надавати висококваліфіковані, точні та орієнтовані на споживача статистичні послуги і в такий спосіб сприяти дослідженню та обговоренню проблем та ухваленню виважених рішень. На статистичну агенцію також покладено відповідальність за координацію діяльності інших укладачів статистики та поширення статистичних даних серед споживачів.

В Україні головною статистичною агенцією є Державний комітет статистики. Крім цієї установи, таку діяльність провадять Національний банк України та Міністерство фінансів. НБУ

веде грошово-кредитну та банківську статистику і статистику платіжного балансу, а Міністерство фінансів — статистику державних фінансів.

Міжнародні вимоги

Довіра споживачів до статистичних даних виникає в тому разі, якщо статистичні органи є незалежними, а застосовувана методологія обчислення статистичних показників — прозорою.

В документах ООН сформульовано такі критерії, що визначають незалежність статистичних органів:

- офіційну статистику обробляють і передають користувачам у повному обсягу офіційні статистичні агенції;
- методи та процедури збирання, обробки, зберігання і презентації даних обирають керівники статистичної агенції тільки з професійних мотивів;

- статистичні агенції мають повноваження коментувати хибні інтерпретації та неправильне використання статистики з боку будь-яких користувачів, зокрема уряду.

ООН розробляє і публікує стандартні методології збирання, обробки та репрезентації статистичних даних відповідно до потреб державного управління і макроекономічного аналізу. Так, 1993 року міжнародні організації під егідою Статистичної комісії ООН підготували наступну з черги версію Системи національних рахунків (СНР), яка править за основу для обчислення базових макроекономічних показників. Застосовуючи цю методику, можна порівнювати макроекономічні тенденції в часі і в різних країнах.

ООН та Євростат (статистична агенція Європейського союзу) розробляють стандартні класифікації видів і суб'єктів економічної діяльності. Класифікація є

важливим інструментом у процесі підготовки статистичних даних, оскільки дає змогу агрегувати розрізнені дані й обчислювати узагальнені показники (наприклад, індекси цін за галузями економіки). Аби уможливити порівняння статистичних даних щодо різних країн, міжнародні організації прагнуть стандартизувати класифікації.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) розробив стандарти поширення статичних даних. Найчастіше застосовувані є Спеціальний стандарт поширення даних. Стандарт передбачає оприлюднення (зокрема через Інтернет) тих статистичних даних, що можуть зацікавити іноземних інвесторів. Крім того, МВФ розробив свою методологію статистики державних фінансів, грошово-кредитної статистики та статистики платіжного балансу.

Відмінність між статистикою планової і ринкової економіки

Українська статистика протягом тривалого часу розвивалася в закритому для міжнародного досвіду середовищі. До 1980-тих років паралельно відбувалося становлення двох статистичних систем — системи матеріального виробництва, що її використовували в Радянському Союзі, та системи національних рахунків, яку в повосенні роки почали впроваджувати в країнах Європи та Північної Америки.

Система матеріального виробництва відповідала потребам опису та аналізу планової економіки. Державна економічна політика зводилася до управління потоками матеріальних ресурсів, планування виробничих показників та контролю кожного підприємства щодо виконання цих показників. Тому статистика охоплювала всі без винятку підприємства.

Натомість у ринковій економіці підприємства і домашні господарства ухвалюють рішення самостійно, керуючись тільки своїми інтересами. Тут суть економічної політики полягає у створенні стимулів і забезпеченні правил гри, які спрямовували б діяльність економічних агентів на досягнення суспільних цілей. Для вироблення політики в ринковій економіці потрібно мати узагальнену картину економічної активності в країні.

Головні проблеми української статистики

Переважає більшість проблем української статистики пов'язана з процесом переходу від системи матеріального виробництва до сучасних міжнародних стандартів:

- джерелом первинної інформації для Держкомстату, як і раніше, переважно є суцільна статистична звітність підприємств. Однак внаслідок зростання кількості підприємств такий спосіб вимагає дедалі більших витрат і з боку Держкомстату, і з боку підприємств. Крім того, така інформація є гіршої якості, оскільки статистику не можна охопити всі новостворені підприємства. В міжнародній практиці широко застосовують вибіркові обстеження підприємств;

- у плановій статистиці більшого значення надавали річним показникам, тим часом як кумулятивні дані використовували для спостережень над динамікою виконання річного плану. Натомість у ринковій економіці традиційно спираються на дискретні квартальні дані. Тому перед Держкомстатом стоїть завдання переходу від кумулятивних до квартальних показників;

Події цього тижня

Видано нове число "Трансформації".

Цього тижня виходить друком чергове число "Трансформації", російської версії *Transition*, економічного бюлетеню про країни з перехідною економікою, що його видає Світовий банк.

У випуску порушено такі теми:

- проблеми переходу до вільної економіки (стаття Яноша Корнаї);
- перспективи економічного розвитку Росії;
- проблема "скупування держави" в країнах з перехідною економікою;
- покращення умов провадження бізнесу в Латвії;
- дослідження ділового клімату в Естонії;
- пенсійна реформа в Україні.

Якщо Ви хочете постійно отримувати бюлетень "Трансформація", просимо надіслати інформацію про себе на електронну адресу: marketing@icps.kiev.ua або звернутися до Олексія Блінова, представника Центру щодо роботи з клієнтами, тел. (044) 463-6337.

- через великий обсяг заборгованостей всередині економіки виникають суттєві розбіжності в даних, визначених за принципом нарахувань і касовим принципом. Така обставина нівелює цілісність статистичних даних;

- в статистиці планової економіки більшу увагу приділяли фізичним показникам, бо в плановій економіці ціни не мали великого значення.

Інституційною перешкодою до реформування статистики в Україні є слабка спроможність Держкомстату до розробки методології, оскільки за часів СРСР методологічні розробки в царині статистики були прерогативою Москви.

Оцінка української статистики з точки зору користувачів

Оцінюючи українську статистику з позиції користувачів, автори дослідження застосовували такі критерії:

- **достовірність.** Сумніви щодо достовірності статистичних даних в Україні виникають з огляду на (1) часті випадки уточнення річних показників, тимчасом як пов'язані з ними квартальні показники не змінюються; (2) непрозорість методології обчислення статистичних показників; (3) недоступність інформації про складові агрегованих показників. Аби забезпечити достовірність статистичних даних, належить налагодити регулярні публікації, які описували б методологію отримання статистичних даних. Що більше, Держкомстат має інформувати користувачів щодо змін у методології;

- **якість.** Українська статистика готує не всі дані, потрібні для сучасного макроекономічного моделювання та прийняття ділових рішень. Статистика не повною мірою відображає стан усіх економічних одиниць (наприклад, статистика заробітної платні не охоплює малих підприємств). Через недостатню тісну взаємодію між укладачами статистики (Держкомстатом, НБУ, Міністерством фінансів), які часом використовують різні методи обробки даних, знижується якість статистики;

- **вчасність.** Держкомстат загалом дотримує графіка виконання статистичних робіт, але через відсутність належних каналів поширення інформації, дані доходять до користувача із запізненням;

- **доступність.** Українська статистика є недоступною широкому колу користувачів, а надто представникам бізнесу. Держкомстат не розробив власної політики та системи поширення інформації. Дані Держкомстату надсилають у паперовому вигляді

обмеженому колу користувачів, переважно працівникам уряду. Міністерство фінансів не оприлюднює статистичних даних щодо державних фінансів. Тільки НБУ має сторінку в мережі Інтернет, де вміщує інформацію про показники банківської, грошово-кредитної статистики та дані платіжного балансу.

Напрямки розвитку статистики

Автори дослідження вважають, що статистика в Україні має розвиватися за такими головними напрямками:

- розширення сфери використання вибіркових обстежень та спрощення форм державної статистичної звітності. В такому разі поліпшиться якість даних (оскільки статистика краще відображатиме різні види економічних одиниць), а також зменшаться видатки на отримання первинної інформації;

- вдосконалення регіональної статистики. Держкомстат представляє більшість основних показників у регіональному розрізі. Проте не подає регіональних даних щодо балансу доходів і витрат населення, а також регіональних національних рахунків;

- посилення взаємодії між Держкомстатом, Міністерством фінансів та НБУ у створенні узгодженої методології та системи поширення даних;

- впровадження міжнародних систем класифікації і реєстрів. За таких умов усі укладачі статистики застосовуватимуть однакові способи обліку, реєстрації та обробки інформації;

- перехід на міжнародні стандарти в представленні і поширенні статистичних даних, зокрема впровадження Спеціального стандарту поширення даних МВФ (ССПД);

- створення постійно оновлюваної сторінки Держкомстату в мережі Інтернет. На цій сторінці Державний комітет статистики має розміщувати всі дані, які підлягають оприлюдненню згідно із Законом "Про державну статистику".

За додатковою інформацією просимо звертатися до Олексія Бакуна (e-mail: obakun@icps.kiev.ua), тел. (044) 463-5966.

Якщо Ви хочете постійно отримувати публікації Центру, надішліть, будь ласка, інформацію про себе на електронну адресу: marketing@icps.kiev.ua або зателефонуйте до Олексія Блінова, який відповідає за зв'язки з клієнтами Центру, тел. (044) 463-6337.

"Вісник Центру" є щотижневою публікацією Міжнародного центру перспективних досліджень, що розповсюджується електронною поштою. Якщо Ви хочете бути внесеними до списку розсилання бюлетню, надішліть інформацію про себе на адресу: marketing@icps.kiev.ua.

Редактор "Вісника Центру" Олександр Царенко

e-mail: pr@icps.kiev.ua

Телефон: (044) 463 63 37

Передрук матеріалів дозволено з відома Центру.

Міжнародний центр перспективних досліджень — незалежна неприбуткова дослідницька організація, що має на меті інтелектуальну підтримку процесу прийняття політичних рішень в Україні. Центр сприяє створенню процедур змістовного діалогу між представниками законодавчої влади, виконавчої влади та громадськості.

Адреса: 04070, Україна, м. Київ, вул. Волоська, 8/5

Телефон: (044) 462 4937/38/58. Факс: (044) 463 59 70

Сторінка у Всесвітній павутині: <http://www.icps.kiev.ua/>